

Ook volwassenen, vooral ambtenaren, kregen de gelegenheid zich in het Japans te bekwamen. Er werden cursussen in gegeven en op Java werden, maar pas in '44, twee opleidingsinstituten geopend waar men drie maanden lang kosteloos onderwijs in de Japanse taal kreeg. Op Java werden, schijnt het, de cursussen in totaal door enkele tienduizenden volwassenen gevolgd, althans: toen eind '43 het vierde en het vijfde examen in het Japans werden afgenomen, werd daaraan door meer dan negentienduizend cursisten deelgenomen, van wie overigens slechts ruim vierduizend slaagden. Op Borneo, aldus het in september '45 geschreven rapport van een Indonesiër, moesten alle ambtenaren aan het einde van hun dagtaak naar cursussen in het Japans gaan,

'om er meer te knikkebollen van slaap en vermoeidheid dan om te leren. Degenen die er iets van terechtbrachten, waren zij die een Westerse taal, vooral de grammatica, onder de knie hadden en die zichzelf onderwezen met behulp van door Westeringen geschreven boeken'¹ –

boeken over het Japans.

Aannemelijk dunkt ons dat bij velen van die cursisten de overweging een rol speelde dat zij, kenden zij enig Japans, gemakkelijker een aanstelling bij de overheid zouden krijgen.² Bij diegenen die al in overheidsdienst waren, kan een rol hebben gespeeld dat zij, als zij de taal van de bezetter kenden, een toeslag op hun salaris zouden krijgen, afhankelijk van de mate waarin zij het Japans beheersten; die toeslag werd van maart '43 af verleend: zij liep van f 2 tot f 15 per maand.

★

Ook nog op andere wijzen werd door de Japanners getracht, groepen Indonesiërs in hun geest te vormen. De door hen opgerichte militaire en semi-militaire korpsen zullen wij in het slothoofdstuk, hoofdstuk II, behandelen – hier zij vermeld dat zij in april '43 op Java bekend maakten dat zij elk jaar twintig Indonesische studenten (niet velen!) naar Japan wilden zenden voor een verblijf van drie jaar. In totaal vertrokken er uit

¹ Rapport, sept. 1945, in *NI*, p. 214. ² Hieruit zou ook te verklaren zijn dat er uit inheemse kringen enige toeloop was naar Japanse scholen waar alle lessen in het Japans werden gegeven. Er waren in Batavia drie van die scholen welke tezamen plaats boden aan achthonderd leerlingen, maar begin '43 waren er bij die scholen tweeduizend aanmeldingen; er werd toen een vergelijkend toelatingsexamen gehouden.